

En Kul Turreza

En Kul Turrea

(Efter den lilla men omåttligt svårartade engelska resan under sommaren 1994 behövdes det en gedigen europeisk turné under hösten; i 11 avsnitt med tillägget "Michael Lanciai in memoriam.")

1.

Min projekterade Tibetresa hade just stött på oanade hinder som överträffade Himalaya i oöverstiglighet, så att jag två veckor före avresan nödgats hoppa av denna resa, som skulle ha blivit mitt livs största och längsta, och som redan var den mest omdrömda, under smärtparoxysmer och besvikelsekval som endast andra som tvingats ge upp bestigningen av Mount Everest några meter från toppen skulle kunna förstå, när plötsligt telefonen ringde. Det var Arie Gelber från Hamburg. Vad tusan gjorde han i Hamburg när han hörde hemma i Sydafrika?

Det visade sig att han hade begått sitt livs misstag. Han hade lämnat sin perfekta tjänst och ställning i Durban före demokratiseringen av Sydafrika och i stället hamnat i Hamburg av alla ställen, som var betydligt sämre än Durban, och därefter hade omvälvningen i Sydafrika gjort förhållandena så mycket bättre där att han nu hade anledning att ångra sitt avsked från Durban för resten av livet, som hade varit ett paradiset i jämförelse med Hamburg, som då mest liknade motsatsen. Men vi bestämde där och då i telefonen att jag skulle komma ner till Hamburg och muntra upp honom.

Han var fortfarande gift med sin enda fru, som fortfarande inte hade fått barn, och han frågade genast om jag på samma sätt fortfarande förblivit ungt, vilket jag hade.

Nu är det väl på sin plats att närmare förklara vad det är för mänska vi här har att göra med. Arie Gelber är inte sydafrikan utan israelit och tvättäkta som sådan, och han hör till den bästa israeliska kantorsskolan i den chassidistiska traditionen. Hans lärare var den gamle legendariske Rawitz, som dog nyligen 109 år gammal, en chassidistisk kompositör med absolut gehör som bildat denna skola, som särskilt utväljer elever åt sig bland bara de mest utpräglade musikaliska israeliska barn. Av de kantorer som jag som organist fått nöjet att samarbeta med i Göteborg 1981-86 hade Arie Gelber varit den avgjort mest tacksamma och intressanta. Det var 1983 efter Laszlo Pasztors beklagade avsked från Göteborg som vi fick Arie Gelber för ett tillfälligt gästspel, varunder han slog lock för öronen på hela församlingen, grälade med Elias Bentow när denne försökte lura honom på en del av den överenskomna betalningen, och gav sig av mitt under högtiderna för att aldrig mer komma tillbaka. Han var besviken på församlingen som mest lämnat honom ensam, som fått honom att sjunga gratis på ett bröllop och dessutom försökt lura honom på en del av den överenskomna betalningen. Utom mig var det bara en annan i församlingen han inte blev besviken på, och det var den gode försynte och universellt kunnige föreståndaren Theodor Lilienthal, som då var 75 år och bara hade några år kvar att leva. Dennes demission från ämbetet 1985 ledde indirekt till att synagogan blev utan kantor för ett farligt längre tag, så att rabbinen tog över och fick både organisten och kören skrotade.

Efter 11 år hörde alltså denne Arie Gelber av sig till mig igen när han satt i Hamburg och vantrivdes så att till och med Göteborg framstod i ett förklarat ljus för honom. Det avgjorde saken. Han blev min första hållplats på min nya stora Europaturné, som hur stor den än var aldrig skulle kunna ersätta förlusten av Mount Everest.

Hamburgs judiska församling är inte stor, och i denna tyska mammutstad finns det bara en synagoga – Hitler förstörde alla de andra, och den som nu finns är helt modern, en kal och naken betongbyggnad utan charm eller personlighet bakom rigorösa säkerhetssystem av järnstaket och patrullerande poliser. Till kvällsgudstjänsten på fredag mellan Nyåret och Försoningsdagen kom det bara 15 personer i tid, medan det gradvis infann sig fler senare. Församlingen är ortodox, där finns varken orgel eller kör, så man kan förstå att Arie Gelber kände sig ensam.

Emellertid hade han inte alls förändrats under dessa 11 år och inte hans fru heller – hon var exakt lika rund och glad fortfarande, var en exakt lika god kokerska och hade kvar samma bullrande humor - en Birgit Nilsson i en judisk kantors kök.

Det är svårt att tänka sig ett sådant par - en lång mager man av bara musik och andlighet, full av bara sång och chassidistiska traditioner, med klen språkkunnighet utom i hebreiska, tillsammans med denna frodiga fylliga matlagerska, full av humor och med alla världens språk på sina fem fingrar, en kvinna av bara charm, mat och jordisk duktighet, men de har varit gifta i femton år, har inga barn och trivs bra tillsammans, så bra att de inte kan leva utan varandra.

Även församlingen var som alla judiska församlingar ett brokigt lapptäcke av kontraster. I församlingen ingick etniska grupperingar från Ryssland och från Persien, som hävdade sina egna traditioner i kollisionkurs mot tyskarnas. Ryssarna var ett ganska roligt kotteri, som i denna ortodoxa församling struntade helt i alla ortodoxa regler och gjorde precis vad de själva ville om det så måste ske i smyg. Ett antal bodde i församlingshemmet och hade där installerat egna TV-mottagare på sina rum för ryska program som de såg på dag och natt även på sabbaten, och ingen kunde hindra dem, fastän regeln var att man bara fick se på TV i församlingshemmets salong gemensamt och aldrig på sabbaten. De ryska judarna gjorde precis som de själva ville.

De iranska judarna ställde till med mera problem, för de krävde införandet av iranska traditioner i religionsutövningen, vilket rubbade allas cirklar. De var inte populära.

Det största problemet i församlingen blev emellertid undertecknad. En goj var inbjuden till synagogan under sabbatsgudstjänsten av en ortodox kantor, och inte nog med att gojen var utan slips och gick i sandaler, han hade dessutom utbyte med de ryska libertinerna som inte drog sig för att skriva ner adresser åt honom mitt på sabbaten i synagogan, och dessutom följde denne goj med i Siddur under gudstjänsten och deltog i församlingens Kiddusch! Det var en hårsman från skandal, och kantorn var mycket noga med att jag inte för någon skulle avslöja att jag hade spelat orgel i en synagoga i fem år. En sådan upplysning i ett ortodoxt sällskap hade fullkomnat skandalen. Ändå föredrog jag öppenhet och svarade ärligt på församlingens ordförandes frågor och avslöjade då även till och med att jag utfört den oerhörda dödssynden att spela orgel fem år i en synagoga. Han genmälde, att församlingens Kiddusch egentligen bara var avsedd för församlingen men att jag var hjärtligt välkommen att delta ändå.

Allt detta kan förefalla obegripligt för en icke-jude, och inte heller går det att göra det mera begripligt. Det är kanske därför bäst att inte fördjupa sig mera i saken.

Hamburgs televisionstorn är mer än 150 meter högt. Hissen upp till cafeteria kostar 6 mark, och där kan man trängas med halva Hamburgs befolkning och inta något smått (en kopp kaffe kostar 4 mark) till skrällande schlagermusik. För 12 mark extra kan man bege sig till den revolverande restaurangen tio meter högre upp och där sitta så länge man vill och äta hur mycket kakor man vill till en kopp kaffe.

Min värd tog mig även med till hotell Intercontinentals casino. Han var själv rouletteexpert och hade som mest tjänat 2000 mark på fyra timmar. Emellertid förde jag tydligen otur med mig, ty i mitt sällskap gjorde han bara förluster. Inte heller var jag särskilt imponerad av atmosfären eller klientelet. Alla män hade de mest gräsliga

blommiga och flamboyanta slipsar på sig, och alla damer verkade bedagade och uttråkade. Tobaksröken låg tung över salongerna, och croupiererna verkade kroniskt yrkeströtta. Även här vållade jag skandal. När jag reste mig för att gå sade jag vänligt "Thank you" till croupieren bredvid mig. Det skulle jag aldrig ha sagt. Man talar inte till croupierer i onödan, och croupieren tittade mycket riktigt förvånad på mig, som om aldrig någon tidigare sagt ett vänligt ord till honom. Min värd gav mig en sträng uppsträckning för att jag vågat säga ett enda vänligt ord till en croupier.

Emellertid kunde jag även bereda mitt värdfolk en viss glädje genom att ge en liten privatkonsert i församlingshemmet. Pianot var gammalt och undermåligt, några toner gick inte att stämma, varför man måste sticka papperstussar mellan de sjuka strängarna, men det gick bra ändå, och alla var nöjda och glada.

Sedan kom kallduschen. Av säkerhetsskäl förbjöds mitt värdfolk att ha inneboende hos sig vilka de än var, så att till och med kantorns moder varit ovälkommen och körts ut om hon kommit på besök. Samma öde måste således vederfaras mig. Kantorns lilla hus i anslutning till församlingshemmet var bevakat av tre patrullerande poliser 24 timmar om dygnet, och dessa bestämde de omänskliga säkerhetsreglerna. Det var bara för mig att packa och resa vidare.

En sista intressant notis om min värde kantor: han led av ett högst ovanligt och märkvärdigt yrkesproblem. En judisk kantor måste sjunga väldigt mycket, och på Jom Kippur (Försoningsdagen, den största högtiden) måste han hålla på nästan 14 timmar i ett sträck. Det är mera krävande än Wagner. Min kantor hade en mycket stark röst, och han led av ständigt återkommande huvudvärksbesvär till följd av att han så våldsamt använde sitt huvud till resonanslåda. Han är känd för att kunna få vilken synagoga som helst att vibrera av sin starka röst. Tänk då på vilka påfrestningar hans stackars huvud måste utsättas för som resonansbotten för en sådan allt genomträngande och genomrullande röst....

Detta var nu mest för sådana som intresserar sig för musik och det judiska, men i nästa kapitel fortsätter vi resan söderut.

2.

Min reskamrat från Hamburg till München hade en del intressant att berätta om gästarbetare i Tyskland från öst. Varje dag kommer det busslaster av tjeckiska gästarbetare in i Tyskland, som arbetar för en femtedel av vad tyskar kräver i lön. Detta är naturligtvis olagligt. Dessa tjeckiska gästarbetare bor sedan i containers, och förr eller senare kommer polisen på dem, varpå de skickas hem och deras arbetsgivare bötfälls. Men det lönar sig ändå, och varje dag kommer det nya busslaster östeuropeiska gästarbetare för att fylla deras platser som just har körts ut. Dessa gästarbetare kommer mest från Tjeckien och Polen men även från Slovakien, Ungern, Vitryssland, Ryssland och Ukraina.

Om Sverige har 8-9 procent immigranter har Tyskland minst 10 procent. I storstäderna kan det finnas upp till 25 procent, och kvoten ökar hela tiden, numera mest genom inflyttade muslimer från Afrika. Ingen tycker om denna utveckling, alla vill stoppa den, men den är ekonomiskt lönsam - än så länge, vilket den dock inte lär förbli särskilt länge, då immigranternas fattigdom hämnar sig genom att utvecklas till sociala problem. Lönsamheten är som alltid bara kortsiktig.

Wien var sig likt, men en intressant förändring var noterbar. Vid Prinz Eugen-Strasse utanför slottet Belvedere brukade den turkiska ambassaden ligga. Mitt emot den tvärs över gatan brukade det stå kladdat med flamboyanta bokstäver som inte kunde tvättas bort: "Kurdistan". Det var turkarna i den turkiska ambassaden tvungna att bli påmindas om varje dag. Det outplånliga "Kurdistan" stod fortfarande ingraverat

med stora bokstäver på den vita muren, men den turkiska ambassaden var spårlöst försvunnen. En turkisk reträtt inför en påträngande verklighet?

Även Venedig var sig likt, men Italien hade en påfallande minskning av afrikanska besökare att uppvisa. De brukade förekomma överallt, men i Venedig såg jag bara tre (mot normalt ett obegränsat antal dussin) och i Verona bara en. Är de i avtagande? Vädret var bolmande vackert och stekhet ända fram till Vicenza, efter vilken stad ovädret tog vid med åska, dunder och ösregn. Jag kom hem till Verona med stormvädret, som var så häftigt, att när folk gick ut ur bussen och förtvivlat spände upp sina paraplyer som sina enda skydd, blåste dessa genast ofelbart aviga och sönder. Italien har haft en lång stekhet sommar utan vatten, och nu tar orkanerna vid, som efter en extra varm sommar blir extra laddade och frenetiska.

Så frätande het hade sommaren varit, att getingarna hade blivit så koncentrerat giftiga, att ett enda stick kunde medföra döden, om man inte genast fraktades till sjukhus. Detta hände en granne till oss. Ett getingstick på kinden ställde till med förstoppningar i blodet så att han hotades av hjärtstillestånd och hjärnblödning. Hade inte en helikopter genast hämtat honom hade han avlidit.

Den stora sensationen i Verona var annars utforskandet av Julias födelsedag, Julia, ni vet, hon med Romeo, som Shakespeare skrev en så vacker pjäs om, att det unga olyckliga paret blivit Veronas främsta dragplåster, bara för att Shakespeare hade en så dramatisk fantasi. Man har nu funnit, att hennes födelsedag var den 16 september (ovisst vilket år). Alltså var hon jungfru.

En annan jungfru (4 september) var den sköne Axel von Fersen, han som försökte och nästan lyckades rädda Marie Antoinette och hennes familj undan den franska förödande revolutionen, vilket behjärtansvärda och konstruktiva företag saboterades av Ludvig XVI:s dumhet och maklighet, så att omsider båda kungligheterna blev giljotinerade och Axel von Fersen lynchad, fast i Stockholm 17 år senare.

Familjen Fersen var släkt med både familjerna de la Gardie och Klinckowström. En gren av familjen hamnade i Florens ("*Edwige Fersi*") och blev litterär. En sista frukt på detta exotiska högadliga träd var min nya väninna Beatrice Fersen, 86 år ung, som just kommit ut med en bok om sina stora kärleksäventyr under Italiens skicksediga historia från seklets början till efter andra världskriget, ett liv väl värt att dokumentera.

Som min samvaro med henne i Genua blev ganska vidlyftig sparar vi berättelsen därom till nästa gång.

3.

Familjen Fersen var släkt med både familjerna de la Gardie och Klinckowström. En gren av familjen hamnade i Florens ("*Edwige Fersi*") och blev litterär. En sista frukt på detta exotiska högadliga träd var min nya väninna Beatrice Fersen, 86 år ung, som just kommit ut med en bok om sina stora kärleksäventyr under Italiens skicksediga historia från seklets början till efter andra världskriget, ett liv väl värt att dokumentera.

Hon blev lyckligt gift som ung och fick nästan omedelbart en son, men sex månader efter sonens födelse avled hennes man. Familjen hade då flyttat till Genua, och för en ung och vacker, högadlig och kulturellt rikt utrustad ensamstående moder med ett barn att känna sig till rätta i den ganska råa och vulgära hamnstaden Genua var inte lätt. Hennes tillvaro blev isolerad från början, och för att kunna behålla den rika kulturvärld hon vuxit upp med i Florens isolerade hon sig helt från Genua med dess nästan totala kulturfattigdom.

Emellertid fick hon ett äktenskap till, som blev mycket lyckligt. En betydande advokat blev hennes nya man med många internationella uppdrag, som ofta förde honom till Paris och London. Han var mycket älskad i Genua, och folk kom från när och fjärran för att höra på honom. Under tiden växte hennes son upp och blev en betydande läkare med ständigt överarbete som specialitet. Han skulle kunna pensionera sig nu men vägrar att göra det. Även hans styvfar advokaten fortsatte arbeta tills han var 85. Så fort han inte längre orkade arbeta dog han plötsligt, och Beatrice, tio år yngre än han, blev änka för andra gången.

När jag besökte henne i Genua var hon ensam, ty hennes son var på sällsynt semester med goda vänner på en rundresa i Syrien och Jordanien. Hon ringde till honom varje dag, och hon fann stort behag i mitt sällskap. Som ung hade hon varit känd för att vara mycket lik Jeanette MacDonald, och det var hon fortfarande. Hon var mycket väl bibehållen trots pace-maker, partiell blindhet och sömnlöshet, hon var sprudlande spirituellt och konversant hela tiden, och hennes minne var kristallklart. Av en händelse påminde jag om hennes andre man advokaten, vi hade samma sorts skägg, en typ av skäggväxt som är sällsynt och som jag bara tidigare stött på hos en viss Paul Magnuson, avliden 1978 med också några underliga dubbelgångaregenskaper i relation till mig. Beatrice sade att det var som om hon alltid hade känt mig. Hennes storfarmor "Edwige Fersi", som också skrivit en hel del, var hennes definitiva förebild och dubbelgångare, och genom otroliga ödesmekanismer hade nästan hela farmoderns hem med släkttavlor, porträtt av litterära vänner (bl.a. Mrs Anthony Trollope, en indianska,) en flygel (ytterst väl bibehållen från 1859) och andra föremål samlats i Beatrices hem.

Detta var utomordentligt vackert högst upp i ett patricierhus just ovanför centrum. Våningen var stor med en balkong som gick runt hela våningen, och dess utsikt gav inte bara havet och Genuas berömda fyr torn utan också ett vackert palats vid foten av bergen. Mitt framför låg Genuas kanske vackraste kyrka, ett smyckeskrin från 1700-talet, utsökt detaljerat och framför allt dekorerat i en ovanlig färgsättning, som om hela kyrkan var draperad i pastell, något som jag aldrig sett maken till. Dess färger var genomgående ljusa, men tyvärr var kyrkan omöjlig att fotografera, då den låg så inklämd mellan husen - ett vanligt problem i Italien. Man kunde barra få ett hörn här och en fasadbit där - mycket frustrerande.

Jag fick ett stort rum för mig själv med dubbelsäng och skrivbord, och jag blev upppassad av en ecuadoriansk tjänstepiga. Maten var superb, man kom in till matsalongen genom två arkader med glasdörrar, och pigan tillkallades genom en hemlig elektrisk klocka under bordet, som bara hördes i köket. Till varje måltid var tre glas dukade, ett för vatten, ett för vin och ett för dessertvin. Utom förrätt och varmrätt ingick i regel även frukt och dessert utom kaffe. Dessutom serverades te på eftermiddagen.

Det är för litet sagt att jag trivdes i detta hem. Jag var mer än som hemma, och det var den mest idealiska tänkbara miljö för att avsluta mitt arbete om genuesaren Columbus, den ende store son staden har haft. Man möter honom överallt i staden genom gatunamn, segelskeppsmonument, statyer, muséer - utan Columbus hade Genua varit som Göteborg eller Liverpool. Columbus var stadens största och enda lyft.

Beatrice stod fortfarande i direkt kontakt med de högsta kulturkretsarna i Florens, och hon föreslog för mig att hon skulle ge mig en rekommendation till presidenten för *Accademia della Crusca*, som var hennes kusin. Denna akademi lär vara en av Italiens äldsta och förnämsta litterära akademier (från 1500-talet) med vård av språket som sitt syfte.

Via Lanciai i Florens lär ligga någonstans kring Via Calzaiuoli mitt i centrum, men den är liten och svår att finna. Beatrice kände mycket väl till den, mina föräldrar stötte också en gång på den av en händelse, och det är alltså en gata från medeltiden

uppkallad efter min familj från dess storhetstid innan påvarna förstörde allt och familjen fick lämna Florens förödmjukad och ruinerad på 1500-talet. Detta är alltså inte bara en legend.

Naturligtvis utnyttjades tiden i Genua också till utomordentliga strövtåg över hela staden, upp till utsiktsplatser (liknande Corcovado), till stadens västra del (fyrornet), hela centrum och dess labyrintsystem och ända bort till det utomordentligt vackra Nervi halvvägs till Portofino och Rapallo. På Beatrices rekommendation följde jag strandpromenaden ända från parken bortom Nervi till slottet vid Boccadasse, en utomordentlig promenad, som jag gärna gjort i Beatrices sällskap. Jag föreslog att vi tillsammans skulle fara ut till Nervi på söndagen, men hon avrådde, då det då tydligen är överbelastat med söndagsturister och dessutom förskräckligt dyrt att äta där.

Tyvärr måste jag därmed säga farväl till min goda värdinna, men jag hoppades kunna återvända till henne än en gång före resans slut. Vi får se.

4.

Från Genua blev det en påfrestande resa med nattåg (utan sovplats) till Rom. Tyvärr var Kerstin indisponerad efter en katastrofal sommar som förstört hennes trädgård (med hagel efter en förödande torka) och som tvingat henne att hålla sig inomhus i total vanmakt hela sommaren på grund av hettan. Hon skulle precis få en gäst som skulle stanna över natten, och den 29-e skulle hon resa till Sverige. Jag hoppades få träffa henne före det.

Resan gick i stället över Apenninerna till Pescara och ner till Brindisi med ett överbelastat tåg, som man fick betala extra för, fastän det var så fullt att man fick stå hela vägen (4 1/2 timmar). I Brindisi var allting kaos som vanligt, och innan jag fick rätt papper, rätt kontor, rätt båt och rätt stämplor hade jag fösts omkring i hela staden från kontor till kontor. (Hamnkontoret hade nämligen flyttat.) Emellertid tröstade jag mig med den första goda måltid jag någonsin intagit i Brindisi, i en liten trattoria precis på andra sidan om stationen. Sedan fick man för andra gången gå genom hela staden igen för att komma ombord och iväg till Grekland. Detta var Sveriges valdag den 18 september.

Som vanligt var maten desto sämre ombord, och tyvärr kom jag över med fel linje (Adriatica, den italienska,) medan det bara är de grekiska linjerna som duger. Men så fort man var över i Grekland var man hemma igen bland goda och trevliga människor, bra mat och äntligen gott väder efter att ha varit förföljd av bara regn hittills. I Grekland blåste det friskt, och sikten var för en gångs skull god över havet, så god, så att man från Korint kunde se ända till Attika. Detta händer sällan. Alla öarna utanför Athen och hela Peloponnesos avtecknade sig klarare än någonsin ovanför ett hav som var blåare än någonsin, krönt av vita skumkammar överallt. Man var hemma igen.

Och vem stöter man på i Athen om inte Doktor David Braithwaite från Skottland, vän och kollega till doktor Sandy, doktor i psykologi och sociologi men liksom doktor Sandy avhoppad från allt för att i stället bli en "doktor på gatan", fri-lans socialarbetare, tiggargöörare, med mera sådant, men doktor David har en extra merit som höjer honom ytterligare över sina kolleger. Han är gatumusikant och så skicklig på sina flöjter att han på en liten "penny-whistle" med bara sex hål kan spela i tre fullständiga oktaver. Jag har själv hört honom göra det. Han har aldrig tagit en musiklektion utom inom det mest elementära, han kan spela 56 instrument inklusive klarinett, munspel, mungiga, alla sorters flöjter och träblåsare med mera. Han har uppträtt i grekisk television och varit mer eller mindre bofast i Grekland sedan 1976, när ett hotellrum kostade 25 drakmer och en drink ungefär 2.

Hans senaste projekt var att följande dag ta med sig ett större sällskap av bara allsköns tiggare, prostituerade, ensamstående mödrar med barn och andra mer eller mindre samhällsodugliga olyckor på en stor fest i Korint som han själv skulle bekosta och som skulle vara hela dagen, bara för att göra ett sällskap olyckliga människor glada för en dag. Han är fattig själv och försörjer sig bara som gatumusikant, men ändå gör han sådana saker.

Mitt i vårt samtal ringer en gammal vän till oss båda, en iranier som arbetade på mitt hotell 1990-92, en ytterst sympatisk och mjuk flykting som bara ville vara i fred. Han ringde från sjukhuset och berättade att han var döende - ett sista rop på hjälp till den kanske ende gode vän han hade och den ende som brydde sig om honom. Vi fick varken veta på vilket sjukhus han var eller vad som hänt honom så att han nu var döende. Det verkade som om han helt enkelt hade givit upp.

Doktor David har också det gemensamt med doktor Sandy att han plockar upp brittiska narkomaner på de grekiska öarna och skickar hem dem till England när han vet att de är fria från sitt missbruk. Själv kallar sig doktor David Braithwaite bara för en tiggare och en gatumusikant. Som skotte är han starkt nationalistisk och en anhängare av huset Stuart (avlägsnat från Englands och Skottlands tron 1688) som fortfarande producerar tronpretendenter trots Culloden och allt det andra. Kanske Stuartarna idag skulle sköta sig bättre än familjen Windsor. De förlorade dock tronen genom att misssköta sig som huset Windsor. De avlöstes av Oranien som var bättre men som dog ut, och därefter av Hannover, som var sämre och med tiden bytte efternamn till Windsor. Säg sedan vilka skojare man skall hålla på. Familjen Bernadotte blev åtminstone vald och har i stort sett hela tiden skött sig, i motsats till grekiska, italienska, franska, tyska, bulgariska, rumänska och andra kungahus.

Ett annat hjärtligt återseende var med Freddy, den unge kubanske regissören, som måste arbeta med turism för att överleva, men han såg nu fram emot att äntligen få kunna avsluta sin fotografiska utbildning i Moskva. Han talar obehindrat grekiska, engelska och ryska utom sitt modersmål spanska, och även hans underbara fru är mångspråkig och behärskar utom sitt modersmål grekiska även spanska, franska, engelska och ryska. Freddy lärde sig flytande grekiska under bara sina tre första månader i Grekland. Detta är idealet: att behärska både ett latinskt, ett germanskt och ett slaviskt språk i Europa. Därmed är man hemma i hela Europa.

Om Kuba och situationen där ville han inte binda sig vid några uttalanden. Han menade dock att den käre farbror Castro nu hade stängt in sig i sin egen bakgård där ingen förändring längre var möjlig. Alla vet att ingenting är säkrare i politik än att vägran till förändring är den säkraste av alla dödsdomar för en politiker. Emellertid var han mycket melankolisk och nostalgisk när det gällde Kuba. Han hade inte varit där sedan 1990, och under dessa fyra år har allting förändrats. Sovjetunionen har spårlöst försvunnit, alla gamla kommunistkommisariater har övergått till att bli framgångsrika affärsmän eller maffiabroder, och Kuba står helt ensamt kvar som en patetisk skeppsbruten som överlevt sig själv och vägrat acceptera det.

Två kvällar fick vi tillsammans under underbara samtal om film och kultur, litteratur och musik, och detta förgyllde min Athen-séjour så till den grad att jag fastnade i detta tiggarnäste och fann det svårare att lämna staden för varje dag. Det var kanske mest därför jag aldrig kom iväg varken till Bulgarien eller till Konstantinopel.

Till detta bidrog emellertid flera omständigheter. Den största var att doktor Sandy plötsligt damp ner i Athen som en bomb. Jag hade talat med honom i telefon på tisdagen, han hade avrått mig från att komma till Istanbul då han själv var på väg till Athen, och som för att bevisa detta kom han flygande till Athen följande dag.

Vi hade två intressanta luncher tillsammans, vilkas samtal jag dock inte vill gå närmare in på här, då de berörs i en annan artikel. ("Doktor Sandys Aids-statistik" i Frit. nr. 26 bl.a.) Om Turkiet var för doktor Sandy ingenting gott för närvarande att

säga, varför det var bättre att inte säga det. Som avkoppling från de turkiska problemen ägnade sig då doktor Sandy med intensivt engagemang åt den grekiska aids-frågan, då ju Athen kryllade av prostituerade och det låg använda kanyler i rännstenen bara man behagade titta efter. Vad doktor Sandy fann intressant med den grekiska aids-frågan var att i Grekland ingenting doldes - i motsats till alla andra länder, som i princip bara ägnar sig åt att sopa allt sådant under mattan.

Jag berättade även för honom om mitt möte med hans gamle vän doktor David Braithwaite och dennes planerade storfest i Korint för utslagna. Doktor Sandy skakade medlidsamt på huvudet. "David är en god människa men hopplöst alkoholiserad. Han har aldrig haft något egentligt syfte med sitt liv. Det är hans tragedi. Därför är han så omåttligt skrytsam av sig, som om han hela tiden måste bevisa för sig själv att han har ett egenvärde. Kanske hans räddning blir just att ta hand om kolleger i en ännu sämre sits än han själv. Det blir kanske hans livs mening." Och han var mycket tacksam för min upplysning att David bodde på hotell Pindaros vid Omonia. Ingen hade emellertid sett David mer efter Korint-festen.

5.

Något måste också sägas om de kanadensiska bröderna från den vildaste delen av Alberta. Den yngre var mekaniker och hade råkat ut för ett äktenskap som gått galet, och nu tog hans äldre bror med honom på en hälsosam resa till hälsosammare trakter. Den äldre brodern (37) hade arbetat mest på en oljerigg men till slut tröttnat på all smutsen. Han gick omkring i långt hår och en bredbrättad Vilda Västern-hatt och verkade på långt håll som världens tuffaste veteran. Men han hade ett anatomiskt mycket litet huvud och var världens snällaste man. I Grekland fotograferade de mest sådant som de kände igen från Canada, som ovanliga bilar, originella soptippar, grekiska katter som i deras ögon inte såg ut som katter ska se ut, grekisk vass som de frågade om det var sockerrör eller bambu, och annat sådant. När jag berättade för dem om konstruktionen av Akropolisbyggnaderna för 2500 år sedan trodde de att jag bluffade. "Hur kunde man bygga sådant då när man inte kan det idag?" var deras obesvarbara fråga. Men de var tydligt imponerade när det gick hem hos dem att grekerna faktiskt hade uppfunnit demokratin för 2500 år sedan, vilket de lät sig övertygas om när jag tog dem själva upp på Areopagen och visade dem hur utslitna och blankpolerade av sandaler dess klippor och stentrappor var. Stenar berättar inga lögner.

De var mina reskamrater från Patras, och jag fick sedan ta hand om dem i Athen. De hade bekymmer med sin tvätt, då de rest i två veckor och bytt kläder nästan varje dag, så att nästan hela deras stora och tunga bagage nu bestod av begagnade tvättkläder. Med min hjälp hittade de ett hotell med tvättmaskin, men där var det så kostsamt att tvätta, så de föredrog till slut att helt enkelt lägga hela sin tvätt i duschen, som fanns på rummet. Det kostade ingenting, för hotellet bjöd på vattnet. Men deras rum var mycket litet, det var knappast rum för mer än dubbelsängen, och de hade sedan väldigt mycket tvätt att torka. Samtidigt föredrog de att inta alla sina måltider på rummet. När jag sista gången såg dem var deras lilla rum i en obeskrivlig röra av torkande tvätt överallt, utspritt bagage överallt och oavslutade vindruvsmåltider överallt. Hur de fick sin nybärgade tvätt att gå ihop med alla sina oavslutade kladdiga vindruvsmåltider översteg en aning min fattningsförmåga. Vem vill frivilligt hitta vindruvor i sina skinande vita kalsonger? När det är för sent både att äta dem och att ha sittandet på dem (eller i dem) gjort? Vindruvor och tvätt av vita underkläder är liksom varken någon klädsam eller någon aptitlig kombination. Men man kanske har en annan syn på saken vid Klippiga Bergen i Alberta, Canada.

En annan bidragande anledning till att det varken blev Istanbul eller Bulgarien på denna resa var fallet med den bulgariska ambassaden i Athen. Jag hade tänkt gå dit för att få visum till Bulgarien, och idén som sådan var idiotsäker. Det var bara det att den bulgariska ambassaden i Athen inte fanns på kartan.

Det finns områden i Athen som inte upptas av någon karta. De är liksom hemliga områden eller områden som man varken talar om eller beger sig till. I ett sådant distrikt skulle enligt hörsägen den bulgariska ambassaden ligga, men ingen kunde säga var.

Efter mycket oavbrutet forskande kom jag tillsammans med grekiska vänner fram till att enda sättet att ta sig till den bulgariska ambassaden var att ta en taxi och bara hoppas att chauffören kände till den mystiska adressen. Risken med detta var sedan att eventuellt inte kunna ta sig tillbaka till den normala staden igen. Experimentet prövades aldrig, ty efter doktor Sandys ankomst till Athen var lusten mindre än någonsin att betala ett inträde av kanske flera hundra kronor till ett land som inte var bättre än Grekland. Dessutom gick det för närvarande koleraepidemier både i Albanien, Turkiet och Rumänien så troligen även i Bulgarien.

Tre nätter hade efter dessa varierade program tillbringats i Athen, vilket var ett världshistoriskt rekord för undertecknad. Så stressad och så ekonomiskt betänklig hade min tillvaro i Athen alltid varit tidigare att jag aldrig förr tillbringat mer än två nätter där. Även nu försvann alla mina pengar som stoft för vinden, Grekland har alltid ofelbart varit mitt dyraste land, men ändå blev det den här gången hela tre nätter där. Själva hotellet (3 dygn) kostade ändå inte mer än sammanlagt 200 kronor.

Sedan vidtog den festliga returrejan till Italien. Hela besättningen på M/S Poseidonia (HML) var rysk och tämligen generös när det gällde utskänkning av alkohol. När man beställde en kopp kaffe spetsad med cognac fick man själv bestämma hur mycket cognac i man ville ha. Naturligtvis sade man inte stopp genast.

Den ryska besättningen trodde av någon anledning att jag var från Israel. Många nationaliteter har man misstänkt mig för (Ungern, England, Ryssland, Tyskland, Iran, Holland, Tjeckoslovakien, Polen och till och med något kaukasiskt land men aldrig Italien, Sverige eller Finland,) men Israel var ett nytt förslag.

På tåget från Brindisi hade man otur att hamna i en tågagn som skakade så intensivt att det var omöjligt att läsa. Mina båda kupékamrater försökte läsa var sin tidning utan att lyckas. Ett konstant darrhant prassel var enda resultatet. Om man inte ens kan läsa en tämligen stabil bok för skakningar på ett tåg, så är det höjden av övermod att där försöka läsa en tunnbladig och överdimensionerad dagstidning. Den måste helt enkelt vägra samarbeta på hur många olika sätt som helst, genom att vika sig, skrynkla sig, glida i händerna, osv.

I kupén bredvid var dörren sönder - den hängde bara fast upptill. Detta innebar, att för varje krök tåget gjorde slängde och slamrade denna dörr något alldeles förfärligt. Varje gång en ny passagerare till sin stora glädje fann en hel ledig kupé för sig själv och ignorerade den lösa dörren till en början lämnade han vanligen frivilligt denna kupé vid nästa station med all sin entusiasm och glädje fullständigt bortblåsta. Ingen kunde åtgärda dörren fastän många brukade våld. Den slängde och slamrade öronbedövande hela natten, varunder tåget snart blev så fullt att somliga fann sig tvungna att överlåta sig åt denna kupés muntra oväsens oavbrutet skottlossningsmässiga godtycke. Följande morgon verkade dessa stackars offer tämligen bedövade och avslagna, som om de tillbringat en natt på operationsbordet utan bedövning.

Det finns väl ingenting underbarare i Europa än att komma till Venedig tidigt på morgonen och uppleva hur hela lagunstaden vaknar. Före klockan åtta finns det inga turister, nattens fuktiga disighet hänger som ett flor över hela staden, vattnen är lugna och stilla, och endast en och annan gondol fraktar varor. Småningom börjar ett stilla oväsen, gatumånglarna öppnar sina stånd och börjar höras, vaporettorna sätter i gång, ljuset blir klarare, och en och annan turist börjar komma ut från sina tillhåll för att snart fylla morgonkaféerna, som doftar av espresso och capuccino med croissants och toasts. När även alla de japanska turisterna kommer ut är det färdigt. Då brummar sedan motorer på varje kanal, det börjar bli trångt i gränderna, en viss stress präglar alltid den ängslige turistjapanen i Europa, och meningen med hela hans besök verkar vara tillfredsställelsen att få göra gruppgrafier. Japanerna ska alltid fotografera sig i grupp mot en autentisk bakgrund, som om det gällde för dem att verkligen bevisa för andra japaner att de faktiskt varit på det noga fotograferade stället i fråga. Man får förstå deras noggrannhet mot bakgrunden av exempelvis Marco Polos problem när han kom hem från Kina år 1300 med nyheter om papper och tryckpressar, kol och miljonstäder, utan att ha haft någon fotograf med sig. Man får vara väldigt försiktig med dessa japanska turister så att man inte saboterar deras minutiösa gruppgrafier, vilket är lätt gjort, ty de uppträder överallt.

Sedan är hela staden bara ett stort sammelsurium, ett turistkaos utan metodik, en marknad av bara fåfänga turistprylar till 90 procent, en trängsel och en oframkomlighet som ingen står ut med men som alla deltar i. Då är det bäst att lämna Venedig.

Underbarast denna morgon i Venedig var dock att få sitta inne i Markuskyrkan medan stället ännu var en kyrka. En stilla gudstjänst pågick i gryningen till härligt orgelackompagnemang, som på ett påfallande sätt framhöll och illustrerade den berömda akustiken i Markuskyrkan, som på 1600-talet under Claudio Monteverdis tid gjorde denna kyrka till musikens centrum i Europa. Men snart var gudstjänsten över, portarna öppnades, och turisterna strömmade in som en syndaflod - alla ville komma först. Och mest bestod syndafloden av ivriga japaner, som konkurrerade ut alla andra genom sitt effektiva system att hålla sig till sina ogenomträngliga grupper.

Sedan vidtog den stora familjefesten i Verona. Lördag kväll trängdes åtta anhöriga inne i Idas, min fars kusins, pyttelilla butik för slipsar, halsdukar, näsdukar, scarfar och handskar (utom mycket annat sådant) och pratade i munnen på varandra. Hennes son Paolo (47 år, framgångsrik ingenjör med fyra barn och tillgång till två sommarställen, storrökare,) en stor skämtare, hade den mycket goda nyheten att han plötsligt på en gång slutat röka för två månader sedan och därefter aldrig mera rökt en cigarett. Denna plötsliga totala omvändelse från ett lastbart liv tycks delvis ligga i blodet. Hans far var storrökare i 30 år och därtill skådespelare, som från torsdag till söndag aldrig sov och bara levde på kaffe, tobak och sprit. Detta ledde omsider till magsår. Doktorn sade strängt till honom att han omgående måste sluta med både kaffe, tobak och sprit om han ville leva, och han lydde genast order. Sedan dess har han aldrig mera rökt, druckit kaffe eller sprit utan i stället utvecklat sig till en kvalificerad vinkännare.

På söndagen bar det av upp till bergen med nya fester. Söndagsmiddagen tog sex timmar av vilka fem gick åt till bara olika sötsaker, viner, desserter, såsom kastanjer inlagda i sprit, och ett oändligt prat om allt mellan himmel och jord under ständigt skiftande av gäster, som kom och gick i stafett. Även här var vi åtta.

Sedan bar det av till Rom, där jag äntligen fick träffa Kerstin strax innan hon skulle resa hem till Värmland. Hela hennes sommar hade varit förfärlig, på två månader hade hon inte kunnat gå utomhus på grund av den afrikanska hettan, och sedan hade det i slutet av juli kommit en lokal hagelskur med hagel stora som

tennisbollar, som förstört hela hennes trädgård och framför allt hennes vingård. Ännu värre hade hennes grannar drabbats. Hagel mitt i sommaren är en katastrof för detta underbara jordbruksdistrikt, där även Cato och Cicero hade sina vingårdar, som normalt producerar något av det underbaraste i odlingsväg som man kan få i Italien. Det räcker kanske med att nämna de intilliggande byarna Frascati, Colonna och Palestrina.

Mitt i denna bedrövelse hade Kerstin och jag en underbar samvaro med livliga diskussioner om Lobsang Rampa, Annie Besant, Alice Bailey, Paul Brunton, madame Blavatsky och alla andra åt det esoteriska hållet. Hon beklagade min havererade Tibetresa lika mycket som jag, men låt oss hoppas det kan bli av någon annan gång i stället. Hennes helt vegetariska mat var min bästa middag i Italien hittills, så att frestelsen att bli vegetarian nästan blev övermäktig. Man känner sig ovillkorligen mer och mer dragen åt det hållet efter ständigt alltfler hälsokickar i rätt riktning som resultat av vegetariska erfarenheter i främst Indien, Grekland och hos Kerstin. Kerstin kämpar ensam för sin existens mot dolda fiender i form av hänsynslös byråkrati som försämrar pensionen för alla gamla samtidigt som skattetrycket ökar som ett slags psykologisk inkquisitionstortyr, som bara drabbar de försvarslösa. Men i allt detta är hon underbart ungdomlig och spirituellt och verkar nu vara på väg mot ett slags förnyelse och pånyttfödelse. Vid sidan av doktor Sandy är hon min enda betrodda hälsoexpert, och hennes diagnos bekräftade doktor Sandys. När doktor Sandy tog min puls och blodtryck i Athen var pulsen 59 och blodtrycket 110/75. Kerstin bekräftade att jag var i bättre form än för ett år sedan. Hon kände inte ens längre något skriande rop på hjälp från mina överkänsliga ständigt magsårshotade inälvor. Healing är hennes specialitet, det har den alltid varit, hon ärvde förmågan av sin far, och hon ställer alla zonerapeuter som jag känner i skuggan. Hennes liv som änka med italiensk pension och stort hus med gård är inte lätt, men hennes moral är den bästa tänkbara och vida överlägsen de flestas.

7.

En helt annan dimension av livet möter en i Palermo. Det är en avgrund. Det som ligger närmast till hands är att bli rädd och fly. Men om man kommer över denna helt logiska skräck för Siciliens "*terribilità*", vilket är en hög tröskel att bestiga, så kan man sedan aldrig mer vara utan Sicilien i sitt hjärta.

Bättre kan då Siciliens mentalitet uttryckas i musik. Låt mig få citera min musikaliske professor i Palermo:

"Musik är konsten att bemästra helvetet. Dante visade oss vägen. Det enda som alltid kan bemästra barbariet, den mänskliga brutaliteten, den naturliga råheten, det totala mörkret, ja, själva maffian, är den disciplinerade skönheten genom främst poesi eller musik. Det är detta Beethovens liv handlar om. Det är det Dantes hela diktning handlar om, när han i poetisk formfulländning sätter hela kyrkan på plats efter tusen års kyrklig diktatur och godtycke. Men Dantes diktning har sina rötter i Palermo, där den italienska poesin föddes, där italienskan blev ett litterärt språk, och där tankefriheten föddes under Fredrik II:s, Stupor Mundis, den siste italienske kejsarens och den störste kättarens ledning.

Men musikens liv är inte lätt, i synnerhet inte idag, när all skön musik har överröstats av hjärntvätt genom TV och etablerad rockmusik överallt. Liksom din väninna i Genua menar att Dante om han levde idag aldrig skulle få något publicerat, så skulle Beethoven om han levde idag aldrig få en chans utan genast sättas på sinnessjukhus. Mozart skulle dö ännu yngre och få ännu mindre utgivet och presenterat, Berlioz skulle skrattas ut, Wagner och Mahler skulle lynchas, och endast mästare som Verdi, Puccini, Cilea och Bellini skulle ha någon chans, och bara i

Italien. Musikens enda sätt att överleva idag vore om mänskligheten äntligen växte upp och insåg rockmusik-oväsendets totala värdelöshet.

De flesta riktiga musiker idag överlever genom klosterisolering. De sluter sig inne i sina egna världar, som Bach, och kommer frivilligt utanför det värdelösa modets värld. De får kämpa ensamma mot en överväldigande övermakt av ignorans för att överleva, men om de är riktiga musiker klarar de av det.

Det finns bara ett brott som en riktig musiker kan begå, och det är att ge upp. Om han slutar musicera av andra skäl än med ålderns rätt ger han upp sin själ i förtid. Han bara måste fortsätta spela så länge han lever, ty annars väntar honom ett öde värre än döden, nämligen att inte kunna förlåta sig själv. En riktig musiker som ger upp är därför ett svårare fall än en självmördare. Döden är lättare än för en riktig musiker att ge upp musiken.

Musik är därför även att gå till rätta med sig själv, ett slags terapi, som bearbetar överkänslor och som disciplinerar det undermedvetna. Exempelvis finns det inget bättre medel än musiken när det gäller att bearbeta sorgen och vända denna i konstruktiv riktning. Se på alla Requiemmassor som komponerats, av vilka Verdis är den förnämsta, en tonsättare av gigantiska sorger, och Brahms' kommer som nummer två, också en man av gigantiska sorger. Är något parti ur något Requiem mera gripande än Mozarts Lacrymosa, de sista toner han komponerade i livet på den absoluta gränsen till döden? Musik har en förmåga att ta upp och ut det allra djupaste i människan, mjuka upp det, förädla det, lösa alla knutar och förlösa själen. Ingen annan konstform har samma förmåga att utveckla människans yttersta andliga resurser och vända hennes största svårigheter och prövningar till en andlig seger över allt ont, fåfängt, världsligt och dödligt." - *Professor Bellassai*.

Som illustration till Palermos avgrunder kan anföras den tidningssida som värden på mitt pensionat lagt ut åt sina gäster till att lägga sina skor på. Artikeln på sidan handlade om ett Aidsfall som levde på Palermos gator. Hans föräldrar var döda, han hade inga släktingar, och hans fru var heroinist och lika hemlös och fågelfri. Ingen kunde ta hand om dem, och ingenting kunde hindra dem från att fortsätta leva öppet med aids och heroin. Sådant stod med stora rubriker att läsa om i Palermos dagstidning, och en hotellvärd drog sig inte för att lägga ut sådana artiklar åt sina gäster från Norden att lägga sina skor på, så att de måste se och läsa artikeln om de tog av sig skorna.

Mina goda vänner i Palermo hade flyttat in i en större våning. De hade redan ägt den i fem år, men den hade varit uthyrd redan innan de köpte den. Den italienska lagen har ett maximalt skydd för boende, hemfrid och hyresgäster. Därför kunde inte mina vänner bli av med sin hyresgäst förrän efter fem år. När hyresgästen äntligen flyttade lämnade hon inte husets nycklar ifrån sig utan tog dem med sig, så att husets ägare måste bryta sig i sitt hus. Detta befanns då vara i ett obeskrivligt tillstånd. Hyresgästen hade systematiskt förstört allt som gått att förstöra och tagit med sig allt som gått att ta med sig inklusive dörrhandtag, golvplattor, badrumskranar, skåpdörrar och balkongräcken. Sedan hade mina vänner fått tillbringa hela sommaren (århundradets varmaste med temperaturer uppåt 40 grader) med att reparera och restaurera sin våning. De hade fullständigt slitit ut sig men redan klarat av hälften av arbetet.

Som gäst under sådana omständigheter ville jag inte ytterligare belasta dem utan lämnade därför Palermo efter bara två nätter. Emellertid ledde just detta till att jag fick träffa ytterligare en intressant sicilianare som var vitt berest och hade en lång livstids erfarenhet bakom sig.

Han berättade lyriskt om det gamla Palermo hur det hade sett ut före kriget. På den tiden när man reste upp till Monreale var staden inte större än en tredjedel av sin nuvarande yta, och större delen var grön med vackra villor och grönskande

trädgårdar. När man då blickade ut över Palermo från Monreale möttes man av en sagolik doft från alla trädgårdarna. Staden var då ett paradiset och kallades då av palermitanerna själva för det Gyllene Hornet ("*La Conca d'Oro*"), ty så rik och blomstrande av skönhet och fågning var staden.

Sedan kom kriget med bombing av hela hamnen och sedan återuppbyggnad med 60-talets hänsynslösa exploateringspolitik för främjandet av funktionalismens totala stillöshet. Palermo blev en storstad av kala skyskrapor, villorna och trädgårdarna revs och förstördes, vad expansionspolitiken inte förstörde förstörde i stället den omänskliga trafiken, och när man idag blickar ut över Palermo från Monreale ser man bara skyskrapor och en ständig smog som stinker. Aids- och heroinproblematiken har sedan kommit under 90-talet. Bara för två år sedan kunde jag tillfredsställande konstatera att Palermo fortfarande var fritt från sådant.

8.

Min gamle sicilianare berättade även om Italiens stora Öresundsprojekt, bron över Messinasundet, som nu varit under planering i 40 år. Avståndet är relativt litet över sundets smalaste del, och redan araberna försökte för 1000 år sedan bygga ett slags pontonbro med stockar, men strömmarna var för starka, och ingen kamel lyckades ta sig över levande. Strömmarna är fortfarande för starka för att kunna möjliggöra vare sig några bropelare eller något tunnelbygge. Enda möjligheten vore att bygga bron med ett enda spann tvärs över, men då återstår den ständiga jordbävningssfaran. 1908 förstördes hela Messina med 50,000 offer. Tsaren sände ut ett hjälpfartyg för att rädda överlevande, och det kom sicilianarna ännu ihåg när Gorbatsjov besökte Sicilien för ett femtal år sedan, varvid han och Raisa hedrades särskilt för tsarens hjälpinsatser 80 år tidigare.

Han visste också allt om Kennedymordet och att den som vetat mest om Kennedymordet hade varit president Richard Nixon. Faktum är att ingen vann så mycket på Kennedymordet som han. Om bröderna Kennedy hade fått leva hade Nixons karriär varit slut. Efter John F. hade Robert blivit president och sedan Edward. I stället mördades John F. och Robert, och sedan räckte med att arrangera en skandal för att även Edward skulle vara ur leken. Min man på Sicilien menade att det alltid varit demokraterna som byggt upp Amerika och utvecklat dess demokrati medan det alltid varit republikanerna som gjort motsatsen med att framför allt värna om vapenindustrin och skjutfriheten. Att John F. Kennedy mördades för att han ville stoppa Vietnamkriget (enligt Oliver Stones film) var om något ett motiv som gick hand i hand med Richard Nixons och republikanernas politik. Hade inte Richard Nixon stoppats genom Watergateskandalen hade kanske Vietnamkriget kunnat fortsätta till 1989 minst.

Han visste också allt om de olika amerikanska maffiorna. Han hade respekt för den grekiska, den hebreiska och den irländska maffian, ty dessa var politiskt etablerade och hade sina tentakler ungefär så högt upp i kongressen och senaten som det bara var möjligt. Den italienska maffian hade nått sin höjdpunkt med Al Capone och hade aldrig kunnat etablera sig politiskt, varför den var dömd till att förbli underjordisk och ledande bara inom division B. Mest oroad var han av de kinesiska och de puertoricanska maffiornas expansion genom mera omänskliga metoder. Kineserna i synnerhet hade en otäck förmåga att klä sin grymhet och brutalitet i sofistikerade former. Puertoricanerna var bara konsekvent livsfarliga i synnerhet på natten. Andra maffior i Amerika ansåg han det onödigt att spilla ord på.

Mest beklagade han dock hela världens utveckling efter 1945 medan han nostalgiskt prisade tiden före, då brist på mat och ständiga krig tvingat folk till att arbeta och göra rätt för sig, vilket gjort dem lyckliga. På den tiden, berättade han,

sjöngs det överallt, folk var friska, man rörde sig mest till fots även om det gällde att tillryggalägga några mil, och man var nöjd och lycklig med bara litet. Efter Marshallhjälpen har det aldrig mer förekommit ren materiell nöd för hela folket, man har i stället blivit bekväm, ingen går längre någonstans utan man kör bil om det så bara är 100 meter, och alla är sjuka och olyckliga. Ungdomen sjunger inte längre utan går i stället och öronbedövar sig med rockmusik och går och drogar sig på diskotek och blir kriminella.

I stort sett skyllde han allt på de rika. "Det är alltid de som har pengar som cyniskt och hänsynslöst satsar dessa på exploatering i varje tänkbar form, socialt genom utnyttjande av ungdomen för främjandet av dålig musik och spridandet av droger, globalt genom miljöförstöring, politiskt genom vapenindustri och varje form av underblåsande av våld, och ekonomiskt genom korruption. I början på 60-talet hade världen en mycket lovande mänsklig utveckling genom personer som påven Johannes XXIII, Dag Hammarskjöld, president John F. Kennedy och Martin Luther King. Om dessas insatser för en bättre värld hade fått fortsätta ostörda hade det kalla kriget slutat tjugo år tidigare. Bakslaget började med mordet på Dag Hammarskjöld genom agenter för ekonomiska och politiska intressen i Afrika, påven fick inte leva länge och även en annan lovande påve undanröjdes snabbt, bröderna Kennedy mördades, och även Martin Luther King mördades. I stället främjades den amerikanska vapenindustrin in absurdum genom Vietnamkrigets vansinniga överdrifter och övergrepp och därmed även alla andra världens vapenindustrier, och hela 60-talets fredsrörelse kom av sig. Därmed försenades det kalla krigets slut med minst femton år. Det var bara Tyskland och Japan som var kloka nog att i stället för att satsa på krig och vapenindustrier satsa på fred och fredsindustri. Därför blev de med tiden så farliga ekonomiska stormakter. Framtidens krig har redan börjat, de är helt och hållet ekonomiska, och det håller redan på att växa fram ett nytt kallt krig av helt och hållet ekonomisk art mellan England och Tyskland och dels mellan USA och Japan. Denna utveckling måste bevakas och följas noggrant, ty var kommer Frankrike och Kina att ställa sig?" Han menade kategoriskt, att där pengarna finns, där finns ondskan, där finns initiativet till krig och diktatur, där finns all korruption och destruktivitet, och där finns makten som bara kan missbrukas.

9.

Återresan från Sicilien till Italien (två olika länder) blev som vanligt rena cirkusen. Jag hade två kupékamrater av vilka den ena reste med falsk biljett och den andra smugglade en katt i en kartong med andningshål, varför han måste ha fönstret öppet hela vägen till Torino. Båda (alla tre) skulle dit. Naturligtvis gick det inte i längden att dölja för konduktören att det var en kattfripassagerare i kartongen, då katten trots den friska luften gjorde ideliga utbrytningsförsök, men konduktören var mänsklig och förbisåg att katten inte hade löst biljett. Mitt i natten stannade tåget, och alla konduktörer steg demonstrativt av och lämnade perrongerna utan att säga någonting till passagerarna, som lämnades i total förvirring. Snart ryktades det om strejk, och inom kort kokade hela tåget av förargade passagerare som hjärtligt fördömde allt evinnerligt strejkande i hela landet. Efter två timmars förhandlingar övertalades konduktörerna och lokförarna att träda i tjänst igen, och tåget blev bara två timmar försenat av den plötsligt improviserade strejken. Sådant hör till normaliteterna i Italien, där ett tåg från Palermo till Torino ej sällan försenas med 24 timmar, och då kan passagerare få stå hela vägen. Det hade hänt den ena av mina kupékamrater. Även på detta tåg förekom det en trasig dörr i vagnen som för varje tunnel slog till ordentligt och väckte alla i hela vagnen. Tunnlarna mellan Palermo och Torino är väl några hundratal.

Den vilda södern i Italien tar vid där IC-tågen slutar, nämligen vid Bari och Neapel. Söder därom ansvarar staten inte längre för ordningen i tågen. Vad som helst kan hända, vilka förseningar som helst kan inträffa, och vi hade tur som bara råkade ut för en plötsligt improviserad tågstrejk mitt i natten.

Likväl kunde åtskilliga förbättringar i förhållandena på Sicilien med tillfredsställelse konstateras. När jag först kom till Sicilien 1990 var maffian allsmäktig, och alla människor levde under butter tystnad och fruktan. Följande år började saker hända, och islossningen började bryta upp ordentligt under hösten, när vanligt folk äntligen plötsligt beslöt sig för att inte längre acceptera maffians utpressningar. Sedan blev det storstädning i hela Italien, och 1993 började hela regeringen hamna i fängelse. Nu i år såg jag för första gången en levande och blomstrande turism på Sicilien. Min gode vän Nino har särskilt arbetat för detta, och han börjar nu bli nöjd med resultatet, då det tydligt börjar märkas. Redan förra året började turismen märkas ekonomiskt så långt in på Sicilien som i Cefalú, och nu drällde det av lösa turister till och med i hela Palermo. Den ödsliga katedralen var packad med utlänningar omkring alla dammiga gravar, och svettiga blonda nordeuropéer med sina normala skrymmande otympliga berg av ryggsäckstorn och -pyramider kom ångande fram som lokomotiv på de smutsiga glödheta gatorna helt frivilligt.

Sicilien blev också resans musikaliska höjdpunkt. Kanske var det även här som den västerländska musiken hade sitt upphov liksom poesin hade sitt. När man hör den sicilianska folkloristiken med dess utomordentligt dansanta karaktär (med tyngdpunkt på tarantellan) måste man bli dödligt smittad, och omusikalitet är en omöjlighet på Sicilien. Från dessa sprittande rytmer och melodier kommer säkert även sardanan (via Sardinien till Katalonien), flamencon (via araberna), den klassiska serenaden och den vanliga dryckesvisan. Vincenzo Bellini och Pietro Mascagni var båda sicilianare, och i deras operaspråk finns hela den utomordentligt musikaliskt rika sicilianska färgskalan.

Den mest älskade operan i Italien är emellertid förvånansvärt nog Verdis "*La Traviata*" (på en fransk roman). Sedan kommer "*Aida*" (egyptisk) och "*Tosca*" (äntligen romersk). Nummer fyra "*Barberaren i Sevilla*" är också fransk till ursprunget liksom femman "*Rigoletto*" (Victor Hugo). Nummer sex är åter fransk, "*La Bohème*", medan nummer sju, "*Madama Butterfly*", är anglosaxisk-japansk.

Den andra helt italienska operan kommer först på åttonde plats, "*Cavalleria Rusticana*" (Sicilien), och bland de följande åtta märks ännu en Rossiniopera, två operor av Vincenzo Bellini, Leoncavallos "*I Pagliacci*", en Donizetti och, märk väl, på tionde plats en för oss helt okänd opera av Cilea "*Adriane Lecouvreur*", ytterligare ett franskt tema.

Anmärkningsvärt är att varken Verdis "Trubaduren" eller Puccinis "Turandot" finns med bland de sexton främsta. Däremot finns "Otello" men sedan inga fler operor av Verdi. Ingen utländsk opera finns med bland dessa sexton favoriter medan de flesta utan konkurrens domineras av franska teman.

Emellertid är väl den napolitanska skolan den viktigaste för musikens utveckling i Italien. Den stora portalfiguren var Alessandro Scarlatti (far till Domenico), som med sina Concerti Grossi öppnade dörren för hela orkestermusiken. Det var även här Bel Canto-sättet att sjunga kom till med hela operaskolningen. Alla de mest älskade italienska sångerna kommer från Neapel, som "*Santa Lucia*" (en udde i Neapel, som denna barcaroll handlar om,) "*Torna a Surriento*", "*O sole mio*", "*Funiculí funiculá*" och tusentals andra.

Detta var nu litet om italiensk musik för omväxlingens skull i en reseskildring i stället för bara äventyr, möten och samtal, men mera skiftande och brokig för att inte säga bråkig än musiken i Italien är tyvärr den italienska politiken, varför vi uppskjuter dess betänkliga dissekering till nästa gång.

Vad ska man då säga om den italienska politiken? Mycket har hänt under det senaste året, och det var med spänning som jag såg fram emot att få orientera mig i den nya situationen.

I stort sett håller Berlusconi en god fasad, han har tagit sig an Italiens fall och åtagit sig att göra någonting åt saken, så varför inte låta honom göra det? Hans båda hjälpredor är Umberto Bossi och Gianfranco Fini, båda representanter för högerpartier, det förra ett populistiskt missnöjesparti för norra Italien som vill slippa bördan av den fattigare södern, och det senare ett nytt fascistiskt parti. Detta har oroat hela världen. Emellertid är det inte så illa som det verkar. Umberto Bossi är på fallrepet, han är en arrogant viktigpetter som bara tilltalar egoister, och hans dagar är nog räknade. Gianfranco Fini däremot är en säker politiker vars aktier är i stigande. Hans seriösa konstruktivitet har väckt folkets tillit och beundran, och jag träffade inte någon som hade annat än gott att säga om honom. Håll ögonen på honom! Han är intressant.

(Sedan detta skrevs för nu nästan ett år sedan har mycket hänt. Berlusconi har fallit och är numera tämligen impopulär och föraktad: ingen tror på honom längre. Bossi har lyckats klamra sig kvar stödjande sig enbart på de rikas missnöje i norra Italien med kostnaderna för söderns tilltagande fattigdom och utarmning, medan Gianfranco Fini gått från klarhet till klarhet: han har lyckats göra sitt "nyfascistiska" parti fullkomligt rumsrent och har trots sin ungdom befast sin ställning som Italiens enda populära politiker.)

För övrigt väntade mig bara problem i norra Italien, människorna blev svårare, livet blev dyrare, kontakterna blev färre och allt blev tyngre, som om norra Italiens bättre välfärd endast medfört att livet blivit svårare och människorna olyckligare. I Genua skulle min väninna och kollega opereras, och jag fick vilseledande uppgifter om saken, så att den ena menade att hon låg på sjukhus och den andra att hon bara var bortrest. Jag fick aldrig klarhet i saken. En läkare menade att hon skulle ha en ögonoperation men först om tre-fyra veckor. Till dess skulle hon vara bortrest på obestämd tid. Jag skrev ett vänligt brev till henne.

I Verona fick jag tyvärr inte tag på min stor-onkel Michael, 87 år, som hade varit sjuk när han senast uppenbarat sig i tillvaron för ett halvår sedan, och min närmaste kusin skulle opereras i hjärnan. Hennes fall var lika intressant som brydsamt. Hon är 40 år och har lidit av epilepsi under de närmaste 20 åren. Hennes föräldrar har gjort allt för henne och aldrig förtröttats i att leta efter kunniga specialister åt henne, de har varit i Paris med henne och spekulerat i Gamma-Knife-metoden i Stockholm, men ingenting har lett någon vart. Hon är en hårt arbetande lärarinna i främst geologi, och tyvärr har hennes "*petit mal*" blivit värre med åren, så att hon nu får anfall nästan varje dag, ibland fyra om dagen. Detta är ju inte så bra för en lärarinna. Nu har experterna i Verona kommit på en metod att bota henne då de äntligen kunnat fastslå en säker diagnos: en benign tymör helt nära nervcentret i hjärnan. Den kan nu opereras med mikrokirurgi, en ytterst långsam och precisionskrävande thrilleroperation med mikroskop och lupp, som har sina risker - hon kan bl.a. få stamningsbesvär efteråt. Men hon har beslutat sig för att göra det då det enda alternativet är att tumören växer och besvären förvärras. Valet är väl ungefär som mellan hängning och elektriska stolen med den skillnaden att man överlever, men i vilket skick?

(Hon opererades i början av mars i år. Hennes kloka lärare poängterade med eftertryck att det viktigaste av allt i operationen var hennes egen inställning och attityd till det hela. Detta fick henne att mobilisera den tappreste tänkbara motståndskraft och beslutsamhet, och operationen lyckades över all förväntan. Inga stamningsbesvär eller andra bieffekter uppenbarade sig, hon var klar i huvudet

genast efter uppvaknandet ur sin totalbedövning, och alla har sedermera kunnat vittna om hur otroligt vital hon har blivit, som en helt ny människa. Det viktigaste är att hon tar det lugnt i ett halvår, och jag får troligen träffa henne härnäst under resan i september.)

Roligare samtal hade jag med min andra kusin, skämtaren, som rest i Norge för ett år sedan och blivit mycket imponerad, i synnerhet som han hade haft den otroliga turen att helt och hållet slippa regn. Han hade blivit alldeles överväldigad av Norges så pålitligt konstant vackra väder. Annars brukar det ju regna 200 dagar om året i Bergen, där han hade varit mest. Han ville därför till varje pris tillbaka till Norge, men nästa gång lär han inte slippa lika lätt undan regnet.

Den största muntrationen i Verona var emellertid en hund. Veronas främsta turiststråk heter Via Mazzini. Det är en smal gågata, och där trängs hundra tusen människor, mest turister, varje dag. Där mötte jag mitt på dagen en stor hund, som några yngre människor tanklöst introducerat i turisttrafiken, och helt plötsligt satte sig hunden i gatan, vägrade låta sig rubbas och avlade visitkort av den absolut största och läckraste sortens *de luxe* - en hel rad av porösa gulbruna jättebiffar, precis mitt i den smalaste delen av gatan, där med nödvändighet alla turister måste trängas som värst. Alla som blev medvetna om situationen i tid för att kunna ta en lämplig omväg skrattade medan de andra...kort sagt, så att säga, blev förda vart de inte ville. Pestsmittobärarna i Indien blev väl knappast så illa sedda som de arga klafsarna på Via Mazzini - väl intrampad i klaveret har man ju bara att stryka och stampa av sig på lediga delar av gatan, som då genast även de blir kontaminerade i förödande och förargelseväckande grad. Nog sagt. Låt oss byta samtalsämne, som det heter i finare salonger.

En trevlig lunch hade jag med min kusin Alberto och hans familj, varunder han bjöd på gott vin, brandy, grappa och fyra starka koppar italiensk espresso med cognac. Han ville i detalj veta allt om mina sysselsättningar, musikaliska uppdrag, min tidning och hur jag fick det hela att gå ihop ekonomiskt med mina vidlyftiga resor, vilket han inte kunde få. Mina Europaresor har sedan 1991 (sju stycken) gått på mindre än 6000 kronor för en månad, och detta mått verkar hålla. Slutresultatet för denna resa kvarstår ännu att färdigställa men kan klara sig under 5500 på grund av tur. Alberto är en typisk Lanciai i sin konsekventa ekonomiska realism och genomskådar genast mina ekonomiskt svaga punkter, liksom också min fars kusin Ida är den enda praktiska realisten i sin familj. Paolo, hennes son, ingenjörens-skämtaren, har vår näsa och är litet åt samma håll.

Till slut fick jag åtminstone även prata med min stor-onkel Michael i telefon. Han svarade efter tionde signalen (efter att jag ringt varje halvtimme halva dagen) och hade då precis kommit in genom dörren efter ett läkarbesök. Han är snart 88, har smärtor i hela kroppen, svullna ben, ont i lederna och är stamgäst på sjukhuset men håller i gång ändå, reser på lustturer, styr och ställer för fullt med vad han hinner och är aldrig hemma. "Så länge man känner smärtorna vet man ändå att man lever," menade han.

Tyvärr nåddes jag även av ett sorgebud - Marcello Cecchini var död. Min gode vän från Pisa hade efter att konsekvent ha bränt sitt ljus i båda ändor genom omåttligt bergsbestigande, ständigt överarbete, ständigt accelelerande rökning och ständigt tilltagande alkoholkonsumtion slutligen dukat under för en vilt protesterande lever, som protesterat ihjäl sig. Ändå hann han överleva sig själv många gånger.

Han var även Achilles goda vän, och det var bergsbestigning som var vår gemensamma nämnare. Achille är nu 74 år och har i hela sitt liv drömt om att få komma till Tibet men har ännu inte varit där. Han har ett ansenligt tibetanskt bibliotek med böcker av Tucci, Maraini, Lobsang Rampa, Heinrich Harrer, Dalai Lama och många andra. Professor Tucci hade varit den ledande auktoriteten inom

tibetansk kultur och hade i många år lett ett betydande asiatiskt kulturinstitut i Neapel, som hade deklinerat efter hans död. Nyligen hade det också varit en betydande tibetansk konferens strax norr om Verona med Hans Helighet Dalai Lama närvarande, där finns ett betydande buddhistiskt centrum, och Achille antog att Dalai Lama därför nu befann sig i det tibetanska klostret i Schweiz.

11.

Tåget till Wien kryllade av australiensare. När turistsäsongerna tar slut efter september blir det australiensare, kanadensare och Nya Zeeländare som dominerar turismen i Europa ända fram till april, och man träffar på dem i alla omöjliga sammanhang och avkrokar, ofta vilsna i Östeuropa, ofta utblottade genom slarv och äventyr, men alltid lika glada och goda. Mina australiensare berättade att gästerna på ett vandrarhem i Rom till 82,5% hade utgjorts av bara australiensare - 35 av 40. Deras upplevelser av Europa med tåg som gick fel, aldrig höll tiderna, krävde ockerpriser genom supplement och med de mest vansinniga upplevelser av människor som inte ens kunde engelska var ungefär som barns upplevelser av spöktåg, berg- och dalbana och radiobilar på ett nöjesfält - de hade gränslöst roligt hela tiden.

Därmed var det farväl till Medelhavet och till Italien, ett tungt farväl, ty jag fick inte återse Beatrice. Hon skulle återkomma till Genua någon gång tisdag-torsdag, och mitt tåg till Wien gick tisdag kväll. Emellertid hade hon intagit en första rangplats på denna resa som ingenting kunde förskjuta. Fastän jag inte alls besökt Florens denna gång hade genom hennes gediget florentinska kultur även Florens kommit i centrum för min resa.

Tidigare har jag berättat om uppkomsten av den italienska litteraturen, poesin och musiken på Sicilien, men Florens organiserade och etablerade den italienska kulturen. Denna föddes i en tid av barbari och förödelse som ett litet ljus i en värld av överväldigande mörker, och genom Florens triumferade detta ljus, genom Medicéernas humanism och kloka politik, genom Dantes, Petrarcas och Boccaccios insatser, genom vågen av renässanskonstnärer kulminerande med Leonardo, Michelangelo och Rafael och genom den nya klassiska arkitekturen.

På något sätt lever vi i samma sorts värld av bedövande mörker och våld idag genom hela världens miljöförstöring, genom den totala skönhetsbankrutten i alla konstformer, genom den massmediala hjärntvätten, genom film- och videovåld, rockmusikens råhet och litteraturens tillbakagång, genom drogmissbrukens utbredning och den tilltagande världsarbetslösheten jämte befolkningsexplosionen, bilismens förgiftning av alla städer och den kortsynta krasshetens triumf genom industrialisering in absurdum. Har ljuset någon chans idag? Tyvärr ser det mörkare ut än någonsin - men det gjorde det också på 1400-talet.

Därmed är inget mörker så djupt att det inte finns något ljus i det.

Hennes bok är som en underbar saga fastän varje ord är sant. En högt kultiverad florentinska med adliga anor bland annat från Finland (Klinckowström) och Sverige (Fersen) blev hon tidigt gift och flyttad av sin man till Genua. Sex månader efter att ha fått en son dog hennes man och lämnade henne som en 20-årig änka ensam i en främmande stad utan något. Att dra sig på fötter igen efter det var hennes livs tyngsta prövning.

En ny man uppenbarade sig emellertid ganska snart, men han var gift och hade flera barn, och hans hustru vägrade ge honom fri. Följden blev en 40-årig kärleksförbindelse under oerhört svåra påfrestningar både socialt och framför allt under kriget innan han äntligen fick en laglig skilsmässa genomförd och de kunde gifta sig. Under tiden hade hennes son vuxit upp och blivit läkare och specialist. Hennes sista ord i boken är hennes vackraste:

"Det normala är att folk blir förälskade, upplever en innerlig förlovning och sedan genomgår ett långt äktenskaps alla prövningar. För oss var det tvärtom: vi var såsom gifta från början, och efter 40 år av gränslösa äktenskapliga prövningar blev vi äntligen gifta för att då först få uppleva en oändligt ljuvlig och lång förlovning."

Boken är spirituellt skriven från början till slut med många ack! och on! och utropstecken på varje sida men samtidigt koncentrerad och intelligent komponerad, då den bara består av väsentligheter i framför allt mycket dramatiska skeenden. Det skulle inte förvåna mig om den blev en klassiker.

I Wien hade min kusin en sensation att berätta: hon hade kommit över en ny uppfinning, som på ett mycket behändigt sätt pumpar luften ur en påbörjad vinflaska och sedan bevarar vinet i ett tillkorkat vacuum så att vinet håller sig för en avsevärt längre tidsperiod än vad det normalt skulle göra. Denna nyhet kommer att göra doktor Sandy salig av förtjusning. Det blir kanske årets julklapp.

Äntligen fick jag också träffa hennes man, en hjärtlig och positiv mänska med humor, och vi hade en angenäm stund tillsammans med hela hennes familj. Denna min kusin (egentligen "tvåmanning" eller "småkusin") intar en rangplats på min kusinlista då hon är nästan helt och hållet finlandssvensk men har en fullständigt onordisk personlighet. Italien är hennes passion, och vi förstår varandra nästan för bra, som om vi var mera släkt i själen än formellt. Vi är dessutom nästan jämnåriga och har något av samma sorts besvikelser i livet. Hennes barn är lika snälla och goda som min systers, vilket inte vill säga litet. Kort sagt - bara superlativer.

Tåget från Wien via Prag till Berlin var fullkomligt nerlusat av australiensare, kanadensare och nyazeeländare. De var så dominerande att de till och med slogdes om utrymmet i kupéerna sinsemellan, varvid i allmänhet kanadensare blev hänvisade till andra redan ockuperade kupéer och australiensarna bredde ut sig under ett förskräckligt oväsen av högljutt prat och skrålande som aldrig tog slut. Det är vanligt att australiensare gör Europatrippar på 1-2 år under oupphörligt tågresa, och de är lika högljudda och omisskännliga var de än uppenbarar sig. Ofta blir de fullkomligt vilsna och förvirrade någonstans på vägen, exempelvis i Bulgarien, varvid i allmänhet kanadensare får ta hand om dem.

Två stackars kanadensiska flickor ville från Budapest resa till Prag, men Tjeckoslovakien kräver visum av kanadensiska medborgare. Så de fick skaffa visum till Bratislava men hejdades sedan på väg in till Tjeckien, då detta var ett annat land, som också krävde visum. Så från tjeckiska gränsen fick de resa till Wien för att få visum till Prag. Delningen av Tjeckoslovakien är något av det dummaste i det nya Europa, och inte ens folken där ville det själva. De kanadensiska flickorna fick alltså betala två olika visa till två olika länder bara för att få komma från Budapest till Prag.

Den ökända Berlinstationen Lichtenberg hade fått en ansiktslyftning med trevligare serveringar och den mesta ruggigheten borta. Dess rykte av att vara Europas farligaste järnvägsstation lär nu vara över.

Den angenämaste färjan till Danmark-Sverige är utan tvekan Gedser-färjan på vägen Berlin-Köpenhamn. Puttgarden-färjan till Hamburg tar bara en timme och är fruktansvärt stressig och stökig, medan Sassnitz-Trelleborg tar fyra timmar och är prövande i sin långtråkighet. Gedser-färjan tar bara två timmar, man kan hinna med både måltid och uppköp i lugn och ro, och där finns ingen stökig jakt eller trängsel.

Men i Danmark fungerade ingenting. Tåget från Gedser var försvunnet, (som om man plötsligt var hänvisad till sicilianska omständigheter igen,) och passagerarna till Köpenhamn hänvisades till en buss till Nyköbing. Där blev tåget försenat och måste dessutom värma upp sig innan det äntligen kom i gång.

Det försvunna tåget i Danmark förde tankarna till bilfärjan från Stockholm till Estland som slog runt med 900 människor ombord av vilka 800 följde med färjan ner i djupet. Sådana fenomen brukar inträffa i Asien och inte i Skandinavien, liksom

sektledaren i Schweiz med sina 48 offer för ett heligt kollektivt självmord snarare borde ha varit amerikansk.

Nog av - min dam i Lund var inte hemma, så jag for direkt hem, efter att ha försökt ringa till min hyresgäst, som heller inte var hemma, så han blir väl överraskad när jag kommer hem vid midnatt. Det är bara att hoppas att han inte har något känsligt fruntimmer i sängen när jag kommer för att använda den.

Somliga tycks förmoda att mitt resande i Europa mest bara är ett kuskande från dam till dam, de flesta ensamstående. De har överdrivit betydelsen av mina resors detaljer. Visserligen är alltid mina viktigaste hamnar där det även finns varma famnar, men mina viktigaste damer är alla omkring 80 eller åtminstone mer än 70 (inte till antalet utan till åren), och ingen av dem är helt ensamstående. Sedan förekommer det naturligtvis yngre damer också, vanligen mödrar med minst två barn, (en ensamstående har tre,) men ingen av dem är helt utan kavaljer. Så mina läsare kan vara lugna, liksom Beatrice Fersen, som menade att jag var alldeles för självständig för att kunna vara gift.

Summan av resan måste bli en klart förträfflig serie av lyckträffar att vara både stolt och glad över. Utgifterna översteg inte 5500 kronor, (därav förslösades endast 800 kronor under 17 dagar i Italien, (hade räknat med 2400,) - mer än halva resan,) och av mina nio programpunkter genomfördes åtminstone sju - endast Bulgarien och Konstantinopel blev utanför, men doktor Sandy dök i stället upp i Athen, där jag dock missade min finlandssvenska familj - summa två missar. Jag hade fler kassetbandspresenter med mig än någonsin, och alla gick åt - hade jag också kommit till Bulgarien hade mina vänner i Wien blivit utan, och vad är väl viktigare på en resa för en musiker än att låta sin musik även höras i Wien?

Även arbetsmässigt klaffade resan perfekt. Alla medhavda böcker blev lästa och den sista påbörjad, och alla planerade projekt under resan gick i lås och fullbordades.

Kort sagt - en tur- och familjeresan utan motstycke, kanske min bästa resa hittills. Den kunde knappast ha gått bättre. Den kunde bara ha varat längre.

(9.9 - 6.10.1994.)

Michael Lanciai in memoriam (1907-1994)

Första gången jag stiftade bekantskap med Michael var under min första upplevelse av Italien sommaren 1966. Hans fru levde då ännu, och jag upplevde honom som ett fenomen av översvallande godhet, ömhet och generositet i så hög grad att han vida överglänste alla våra andra släktingar i Italien i ren mänsklighet. Vi gjorde en resa tillsammans från Verona till Lago di Garda och genom hela Toscana via San Gimignano, Siena och Orvieto till Rom och Tivoli, och han blev därigenom faktiskt den som introducerade hela den italienska kulturen för mig.

Närmare honom kom jag under min andra Italienresa 1973, då han tog mig in i hela klanen Lanciai, sin egen familj, sina bröder och deras familjer och hela det då sprudlande släktlivet i villan i Cisano vid Lago di Garda. Hans enda dotter (gift med tre barn) led då redan av sin obotliga skelettcancer, men ingen anade då att hans underbara fru Nora, den varmaste italienska moder jag någonsin känt, bara hade några månader kvar att leva.

Hans dotter Laura, även hon en underbar mänska, med hela den italienska poesin på sina fem fingrar, fick jag ännu uppleva under den tredje Italienresan 1980, då hennes skelettcancer redan var långt framskriden. Även hon hade då bara några månader kvar att leva, och Michael hade redan haft oavbruten sorg i sju år efter sin hustrus bortgång. Han var redan tillräckligt melankolisk av naturen, och dotterns bortgång året därpå nästan knäckte honom.

Men hela Ryssland med sin vinter hade inte kunnat knäcka honom under andra världskriget, och han överlevde även alla sina personliga kriser för att mot slutet av sitt långa liv leva upp igen fullkomligt. Under andra världskriget hade han som kapten hört till den italienska bataljon som användes av tyskarna mot Moskva vintern 1942, som i realiteten blev tyskarnas första nederlag under kriget. Av 200 italienare överlevde elva, och de övriga begravdes på Leo Tolstojs gods Jasnaja Poljana, där den italienska krigskyrkogården fortfarande finns kvar. Michael hörde till de få som överlevde, om dock den ryska vintern kostade honom några tår och en kanonkula i axeln som fick sitta kvar där.

Under sina sista år återbesökte han alla krigsskådeplatserna i Ryssland som han själv upplevt som officer i likhet med sin förfader Pietro Lanciai, som följt med i Napoleons fälttåg mot Moskva 1812 under precis liknande strapatser. Om Michael lärt sig något av sitt ofrivilliga besök i Ryssland så var det en kärlek till det landet och dess folk som han aldrig kunde avstå ifrån. Han grät alltid när han talade om sina ryska krigsminnen, som om de givit honom ett extra liv som han aldrig kunde glömma.

Till sist måste jag citera något av mina dokumentationer av honom som människa. Under de sista åren fick han problem med sina utslitna ben, men ännu 1990 var han helt obruten av sin ålder:

"I Verona fick jag en eftermiddag tillsammans med min gamle veronesiske storfarbror Michael. Han var 83 1/2 år gammal och såg ut som en 60-åring, han promenerade raskt genom hela staden med mig hem till sig, och med en oförliknelig livlighet berättade han om sina krigsupplevelser i Ryssland för 48 år sedan, då han talrika gånger överlevde fastän han skulle ha dött och upplevde hela det ärelösa återtåget genom den ryska vintern under oerhört Napoleonskt vedervärdiga strapatser - lemmar amputerades med rakkniv och med konjak som enda bedövningsmedel - och han visade mig ett fotografi som han tagit av en italiensk soldatkyrkogård vid Jasnaja Poljana, Leo Tolstojs hemort. Där hade denne varmblodige italienare varit vintern 1941-42 och begravt sina egna, och han var nu äldre än Leo Tolstoj när denne dog. Och min storfarbror såg minst 30 år yngre ut än Leo Tolstoj."

Strax före jul '94 fick jag av våra släktingar veta att han förts till sjukhus. 30-e december ringde de igen och meddelade att han gått ur tiden. Om någon släkting var extra minnesvärd var det han för hans innerliga ömhet, som på något sätt var större än hela världen och fick alla andra människor att framstå som fattiglappar i mänsklighet och brist på berikande livserfarenhet av visserligen det mest plågsamma men även av det mest värdefulla slaget. Hans lidanden under kriget var ej förgäves.